

Vilka barn och ungdomar besöker simhall?

- En studie av den sociala bakgrundens betydelse bland barn och ungdomar för att besöka simhall på fritiden

Stig Elofsson och Magnus Åkesson

Förord

Ung livsstil är ett forsknings- och utvärderingsprojekt som studerar ungas levnadsvanor och livsvillkor inom en rad områden samt preferenser inom fritid och kultur. Ung livsstil är ett samarbete mellan ett femtontal kommuner¹ i Sverige och institutionen för socialt arbete (Stig Elofsson) vid Stockholms Universitet. Forskningsprojektet startade 1984 vid sociologiska institutionen i Stockholm för att undersöka ungdomars fritidsvanor och preferenser inom fritid. Sedan studien 2004/2005 i Stockholm har vi vidgat perspektivet något och strävat efter att mer utförligt kunna beskriva och analysera ungdomars livsvillkor. I första hand står dock ungdomars situation och preferenser på fritidsområdet i centrum för våra studier. Sedan år 2000 genomförs studier inom Ung livsstil också i grund- och gymnasiesärskolan.

Ett stort tack går till de personer i medverkande kommuner som genomfört fältarbetet samt kodning av enkäterna! Utan er hade studierna inte gått att genomföra i den nuvarande omfattningen.

Ett stort tack för arbetet med den här rapporten riktas även till Ulf Blomdahl för värdefulla synpunkter på innehåll och text!

Alla publikationer av rapporter inom Ung livsstil finns att ladda ned gratis på:
www.stockholm.se/idrott/forskning

Material från föreläsningar och lokala rapporter finns även på:
www.huddinge.se/unglivsstil
www.taby.se/unglivsstil

Ung livsstil finns även på Facebook! Följ forskningsprojektet för att ta del av de senaste resultaten:
www.facebook.com/unglivsstil

Stockholm i augusti 2016

Stig Elofsson
Fil. dr i statistik och docent i socialt arbete
Institutionen för socialt arbete
Stockholms Universitet
E-post: stig.elifsson@socarb.su.se

Magnus Åkesson
Enhetschef
Idrottsförvaltningen
Stockholms stad
E-post: magnus.akesson@stockholm.se

C författarna och Stockholms stads idrottsförvaltning
Framsida: Mats Lidström
ISBN: 91 86768 95 6

¹ Se bilaga för en förteckning över de kommuner som ingår i Ung livsstil.

Abstract

Kommunernas satsningar på simhallar är omfattande både när det gäller ekonomiska och personella insatser. Ser man till barns och ungdomars önskemål om framtida kommunala satsningar inom idrottsområdet så kommer simhallar högt upp på listan. Syftet med den här rapporten är att se hur många barn och ungdomar som besöker simhall på fritiden samt hur nyttjandet varierar beroende på barnens/ungdomarnas sociodemografiska och socioekonomiska bakgrund. Vidare undersöks inom vilka grupper det finns störst potential att öka nyttjandet genom att studera vilka som skulle vilja besöka simhall men som inte gör det. Den tredje delen i rapporten studerar hur simhallen fungerar som ”kompensatorisk fritidsverksamhet” för de som inte deltar i instrumentella fritidsverksamheter, det vill säga förening eller kulturskola.

Som utgångspunkt för analyserna används material som insamlats inom projektet Ung livsstil under åren 2009-2014. Totalt har 6 712 barn i mellanstadiet, 8 644 ungdomar i högstadiet och 5 907 ungdomar i gymnasiet medverkat i studien. Bortfallet uppgår till i genomsnitt cirka 10 % i mellanstadiet, 15 % i högstadiet och 20 % i gymnasiet.

Resultaten visar att det är stora skillnader mellan olika åldersgrupper när det gäller att besöka simhall på fritiden. Mer än en tredjedel av barnen på mellanstadiet har besökt simhall minst en gång per vecka medan det endast är enstaka procent av ungdomarna på högstadiet och gymnasiet. När nivån sätts till besök minst en gång i månaden på fritiden har cirka en tredjedel av högstadieungdomarna och en femtedel av gymnasieungdomarna besökt simhall. I samtliga åldersgrupper är det ungefär lika vanligt att pojkar och flickor besökt simhall.

När det gäller sociala bakgrundsfaktorer visar resultaten att det som slår igenom är grad av invandraranknytning. Barn och ungdomar med invandrarbakgrund (första och andra generationens invandrare) är tydligt överrepresenterade, med undantag bland gymnasieflickor, när det gäller nyttjande av simhall. Andra bakgrundsvariabler som familjesituation och familjens resurser spelar marginell roll i nyttjandet.

Intresset/viljan att besöka simhall är störst i mellanstadieåldrarna och lägst i gymnasieåldrarna. På mellanstadiet uppgår fyra av fem att de skulle vilja besöka simhall minst en gång i veckan på fritiden medan en tredjedel gör det. På högstadiet och gymnasiet vill ungefär hälften besöka simhall medan endast enstaka procent gör det så ofta. Barn och ungdomar med invandraranknytning vill i större utsträckning nyttja simhall än de med svenskt ursprung. Familjesituation och resurser spelar mindre roll i viljan att besöka.

Avslutningsvis framträder en tydlig bild av att simhallar är en öppen verksamhet som i hög utsträckning kompenserar ungdomar med invandrarbakgrund för lågt deltagande i instrumentella fritidsverksamheter, dvs. förening och kulturskola. Orsakerna till detta ska troligtvis sökas bland annat i att ungdomar med invandrarbakgrunds socialiseringsmönster inte associerar med instrumentella verksamheter. Däremot så kan verksamheter av öppen karaktär, till exempel simhall, tilltala då dessa är lätta att ta sig in i och kan även kombineras med att man där umgås med sina kamrater, något som upptar en viktig plats i barnens och ungdomarnas liv.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte och problemställningar	2
Material och metoder	4
Undersökningarnas genomförande	4
Frågor kring simhallsbesök	5
Mått på familjesituation och relation till föräldrar	5
Mått på social bakgrund	5
Grad av invandraranknytning	6
Undersökningsgrupp.....	6
Statistiska metoder.....	7
Resultat.....	9
Vilka besöker simhall?	9
Invandrarungdomar nyttjar simhall i högre utsträckning	10
Potential - hur många av de som vill besöka simhall gör det ej?	14
Simhall som kompensation för instrumentella verksamheter.....	17
Sammanfattning och diskussion.....	21
Syfte och frågeställningar	21
Vilka besöker främst simhall?	22
Potential för ökat deltagande	24
Simhall som kompensation för lågt deltagande i förening och kulturskola	25
Varför spelar simhallar större roll för invandrarbarns/-ungdomars fritidsdeltagande än för de som har svenskt ursprung?.....	26
Referenser.....	27
Bilagor	29

Inledning

Simhallarna växte fram i stor omfattning i Sverige under framförallt slutet av 60-talet och början av 70-talet. Anläggningarna skiftade då även karaktär från de tidigare mindre badhusen till större simhallar, inte sällan med tillhörande idrottshall i samma byggnad. De främsta syftena med dessa anläggningar var att de skulle fungera som tvättinrättningar med dusch- och bastuavdelningar i kombination med bassänger som levde upp till simsportens önskemål för tävling och träning. Under 80-talet sjönk intresset från allmänheten för att besöka simhallen och i slutet av årtiondet och under 90-talet påbörjades det därför i många kommuner ett reformarbete för att återigen locka besökare. Resultatet blev det vi ser idag, det vill säga en modernisering av framförallt innehållet i anläggningarna. En del kommuner införde kampanjer av olika slag för att locka besökare och för att höja attraktiviteten. Man anpassade även innehållet till det allmänheten efterfrågade vilket resulterade ibland annat äventyrsbad och friskvårdsverksamhet i form av gym och gruppträning. Dessa åtgärder har gjort en del simhallar till rena utflyktsmål för familjer med barn och för ungdomar.² Inte minst kan detta exemplifieras med Eriksdalsbadet som under 2014 blev det åttonde mest besökta målet i Stockholm.³

Simhallar är en av kommunens största offentliga fritidssatsningar sett till ekonomiska och personella insatser. Stora resurser går åt till att bygga, driva och underhålla anläggningarna. Fram till år 2020 räknar till exempel Stockholms stad med att kostnaden kommer att vara cirka 1 miljard för att renovera och rusta upp befintliga sim- och idrottshallar. Samtidigt är simhallarna den anläggningstyp, vid sidan av biblioteken, som har den bredaste målgruppen inom kultur- och fritidsförvaltningarnas anläggningsutbud där man vill möjliggöra aktiviteter för alla. Satsningar på simhallar kan ses som en av de viktiga offentliga satsningarna på barns/ungdomars fritid parallellt med de mer direkt åldersinriktade satsningarna som görs på förening, kulturskola och fritidsgård.

Ett av simhallarnas främsta syften är att bidra till simkunnighet för invånarna i kommunerna. Förutom att erbjuda simskola för privatpersoner så nyttjar även så gott som alla skolor simhallen för att nå upp till simkunnighetskraven i ämnet Idrott och hälsa. Simhallarna är även många gånger ett nav i arbetet för att öka den fysiska aktiviteten bland befolkningen. I

² Mer om simhallarnas framväxt finns att läsa i kapitlet Från tvättinrättning till friskvårdsanläggning i boken *Fritid i ny tid*, redaktör Olle Zetterberg, 1998.

³ <http://www.dn.se/sthlm/globenomradet-ar-nast-popularast-i-stockholm/>.

Stockholms stads idrottspolitiska program uppges simhallarna vara en av nyckelanläggningarna för att nå målet om ökat idrottande/motionerande. De senaste åren har det skett flera satsningar på barn och ungdomar i Stockholm som utgått från simhallen. Till exempel har åldersgränsen i gymmen sänkts till 13 år i vuxens sällskap, öppna idrottsaktiviteter för barn och ungdomar har arrangerats och särskilda satsningar på simning för ungdomar i högstadiet som inte är simkunniga har genomförts. Simhallarna tar även emot och vägleder barn, ungdomar och vuxna som fått fysisk aktivitet på recept från vården.

Syfte och problemställningar

Syfte med rapporten är att analysera vilken betydelse sociodemografisk och socioekonomisk bakgrund har för barns/ungdomars nyttjande av simhallar. En utgångspunkt har varit att såväl nyttjandet som bakgrunden till att man besöker simhall kan variera både med avseende på kön och ålder. De analyser som vi gjort av data från *Ung livsstil* visar t ex att andelen barn, ungdomar som besökt simhall tydligt skiljer sig mellan olika skolstadier medan könsskillnaderna inte är lika tydliga. Bakgrunden till att man besöker simhall är rimligtvis olika i olika åldersgrupper. Materialet kommer att analyseras separat efter kön och skolstadium.

Den centrala problemställningen handlar om att studera hur social bakgrund – innefattande familjesituation, familjens resurser och grad av invandrarbakgrund - kan tänkas inverka på hur många som besöker simhall inom de sex grupperna. Ett rimligt antagande är att även bostadsområdets karaktär och de speciella satsningar som görs inom olika områden/stadsdelar kan ha en fristående inverkan på hur många som besöker simhall. Speciellt torde detta gälla för större kommuner. För att studera en sådan inverkan har en separat analys gjorts av materialet från Stockholm stad, där studier gjorts i åtta separata stadsdelar⁴ med olikartad social sammansättning⁵. Motivet att välja Stockholm är att här kan man se mycket tydliga skillnader mellan stadsdelar när det gäller den sociala sammansättningen. Dessutom kan vi få fram tydliga bilder när det gäller tillgänglighet och satsningar på simhallar i de olika stadsdelarna. Tidigare studier har till exempel visat att områdets karaktär har betydelse när det gäller fritidsdeltagandet (Jönsson mfl, 1993). Nyttjandet inom ungdomsgrupper med samma sociala bakgrund kan alltså variera beroende på den sociala sammansättningen i

⁴ Urvalet har genomförts så att resultaten skall ge en representativ bild av Stockholm stad. De stadsdelar som ingår är Bromma, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Norrmalm, Rinkeby-Kista, Skärholmen, Spånga-Tensta och Östermalm.

⁵ I tabellerna B.1a och B.1b i bilagan ges en utförlig beskrivning av hur de svarande i mellan- och högstadiet fördelar sig när det gäller familjens resurser och grad av invandraranknytning i de olika stadsdelarna.

bostadsområdet. För att belysa denna fråga har vi valt att göra en närmare analys av studien från Stockholm – dock begränsat till mellan- och högstadiet. Skälet till att inte ta med gymnasiet är att elevernas koppling till bostadsområdet här är betydligt svagare – många kan gå i skolor utanför boendeområdet. Här är det då svårt att avgöra vilket det är som främst påverkan, var man bor eller var man går i skolan. Det är också rimligt att tänka sig att ungdomar i denna ålder naturligt rör sig mellan olika geografiska områden. Sammantaget är det här mera oklart att bedöma hur just boendeområdet kan påverka nyttjande av olika fritidsaktiviteter. Valet av Stockholm – där studierna genomförts i åtta olika stadsdelar - utgår från att vi här dels har en markant segregation mellan olika stadsdelar, dels en klar spridning när det gäller områdenas sociala sammansättning. Detta framgår tydligt om man ser till familjesituation, familjens resurser och grad av invandranknytning (se tabell B.1a och B.1b i bilagan). Resultaten pekar mot att de åtta stadsdelar som studeras kan delas in i tre grupper. Till ”högstatusområden” kan räknas Bromma, Norrmalm och Östermalm. Dessa karakteriseras av att mer än hälften av eleverna kommer från familjer med stora eller ganska stora resurser (mycket få kommer från familjer med små eller ganska små resurser). Andelen elever med klar invandrarbakgrund⁶ är låg – mindre än 10 % i mellanstadiet, något fler i högstadiet. Som motpol till detta finns två stadsdelar – Rinkeby/Kista och Skärholmen – där mindre än en femtedel kommer från familjer med stora eller ganska stora resurser och ungefär en tredjedel från familjer med små eller ganska små resurser. Andelen elever med klar invandrarbakgrund är här över 70 %. De övriga tre stadsdelarna – Enskede/Årsta/Vantör, Farsta och Spånga/Tensta kan ses som en mellangrupp.

I många av de studier som utgör materialet för rapporten ingår också en fråga där eleverna fått ange hur många gånger per vecka de skulle vilja besöka simhall (samma formulering på alla stadierna). Ställs detta mot andelen som besökt simhall kan man få en bild av vilken tänkbar potential det kan finnas om man önskar bredda nyttjandet. Liksom tidigare studeras här dels hur andelen som vill besöka simhall varierar beroende på socioekonomisk och social bakgrund samt boendeområde i Stockholm.

En tredje fråga som behandlas i rapporten är simhallens betydelse när det gäller hur det offentliga stödet till barns/ungdomars fritid fördelas mellan olika grupper. De offentliga satsningar som görs för att stödja barns och ungdomars fritid går främst till fem olika områden, nämligen förening, kulturskola, fritidsgård, bibliotek och simhall. Utformningen av

⁶ Första eller andra generationens invandrare.

stödet skiljer sig mellan dessa – i de tre första fallen är stödet klart inriktat mot åldersgruppen, medan stödet inte alls är lika åldersinriktat när det gäller bibliotek och simhall. I bägge dessa senare fall finns dock ofta klara indikationer på att man vill stödja nyttjandet specifikt bland barn/ungdomar och det är inte ovanligt med speciella projekt där man försöker öka nyttjandet just i dessa åldersgrupper. I tidigare analyser av nyttjandet av det offentliga stödet har vi skiljt mellan två grupper – instrumentella och expressiva aktiviteter (Blomdahl & Elofsson 1985). Med instrumentella aktiviteter avses aktiviteter som har en klar målinriktning och där verksamheten är reglerad, inte minst tidsmässigt. Hit hör förening och kulturskola. De expressiva aktiviteterna – fritidsgård, bibliotek och simhall - utmärks i stor utsträckning av att de är öppna, man kan nyttja dem mer fritt under den tid de är öppna och i de flesta fall bestämmer man själv vad man vill göra. I tidigare analyser har vi utgått från nyttjandet av de instrumentella aktiviteterna och därefter undersökt hur satsningar på de expressiva aktiviteterna kan kompensera för ett lägre nyttjande av de instrumentella. Även om satsningar på simhallar generellt inte är speciellt inriktat på just på de yngre kan dessa ändå inräknas bland de mer omfattande offentliga satsningarna i barn- och ungdomsgruppen. Många gånger finns också projekt med inriktning mot barn och ungdom.

Sammantaget studeras utifrån sociodemografisk och socioekonomisk bakgrund samt stadsdel (i Stockholm) variationer när det gäller

1. Andelen som nyttjar simhall.
2. Barnens/ungdomarnas intresse av att besöka simhall.
3. Vilken roll simhallen spelar för att kompensera lägre nyttjande av instrumentella aktiviteter, dvs förening och kulturskola.

Material och metoder

Undersökningarnas genomförande

Materialet som används i analysen har hämtats från undersökningar kring barns och ungdomars fritidsvanor och livssituation som genomförts inom projektet ”Ung livsstil⁷” i olika orter från 2000 och framåt. Studierna har genomförts av oss och fritids- och kulturförvaltningar (eller motsvarande) i form av enkäter som elever i mellan- och högstadiet samt gymnasiet fyllt i under lektionstid i skolan. Vid genomförandet har personal från fritids-

⁷ Ung livsstil är ett projekt som studerat barns och ungdomars fritidsvanor och fritidspreferenser startade 1984. Med tiden har perspektivet breddats för att sedan början på 2000-talet ge en mer generell bild av barns/ungdomars livsvillkor.

och kulturförvaltningarna (eller motsvarande) varit närvarande för att kunna besvara eventuella frågor. Urvalet av orter kan närmast ses som ett tillgänglighetsurval då det omfattar kommuner som valt att vara med i undersökningarna. Samtliga undersökningar har som gemensamt syfte att studera elevernas utövande av olika fritidsaktiviteter⁸ med tyngdpunkt på aktiviteter som får offentligt stöd. I samtliga enkäter ingår vid sidan av detta frågor som gäller elevernas sociodemografiska och sociala bakgrund samt deras skolsituation.

Frågor kring simhallsbesök

Frågan om hur många gånger man besökt simhall lyder *Hur många gånger under senaste fyra veckorna (på mellanstadiet senaste veckan) har du på din fritid varit på/gjort*. På mellanstadiet är svarsalternativen: ingen gång, 1 gång, 2-3 gånger, 4-5 gånger, 6 gånger eller fler medan de på högstadiet och gymnasiet är: Ingen gång, 1-2 ggr, 3-4 ggr, 5-7 ggr, 8-11 ggr, 12 eller fler ggr.

Mått på familjesituation och relation till föräldrar

Uppgifter om elevernas familjesituation har hämtats från frågan *Vilka vuxna bor du med hemma?* med svarsalternativen: mamma och pappa, ibland mamma och ibland pappa, bara mamma, bara pappa, mamma och en vuxen till, pappa och en vuxen till, någon annan vuxen samt på gymnasiet bor ensam. Relationen till föräldrar studeras genom frågan *Vilka personer har du förtroende för/litar du på?* där *egen förälder/föräldrar* utgör ett av flera alternativ.

Mått på social bakgrund

Med social bakgrund avses här familjens socioekonomiska situation samt sociodemografiska faktorer. Socioekonomisk bakgrund mäts genom boendeform samt tillgång till bil, båt och sommarstuga – ett mått som teoretiskt kan kopplas till Webers definition av klass, vilket i sin tur kopplas till begreppet livschanser (Weber, 1983). Detta mått har sedan använts i flera andra studier (Blomdahl, 1990; Elofsson, 1998; Nilsson, 1998; Larsson, 2008; Blomdahl & Elofsson, 2006; Elofsson & Karlsson, 2011). En fördel med att använda detta mått i jämförelse med t ex mått som utgår från föräldrars utbildning och sysselsättning är att det interna bortfallet blir mycket begränsat. I de fall man jämfört samband med de olika måtten blir resultaten något olika starka men går dock oftast i samma riktning. Uppgifter om socio-demografiska faktorer innefattar kön, ålder samt invandrarbakgrund (se nedan).

⁸ Med fritid menas här allt som ligger utanför skolan. I första hand studeras ungdomars nyttjande och preferenser på fritidsområdet, men i studierna studeras även andra faktorer som beskriver barns/ungdomars livsvillkor, t ex hälsa, matvanor, kroppsuppfattning, fysisk aktivitet, livskvalitet.

Grad av invandraranknytning

Som grund för beskrivningen av invandraranknytning används uppgifter huruvida ungdomarna själva och deras föräldrar är födda i Sverige eller ej (en utförligare beskrivning finns i Blomdahl, Elofsson, 2006, s 33-34). Frågorna har följande formulering:

Är du (din pappa, mamma) född i Sverige? (Nej/Ja)

Med utgångspunkt från svaren på dessa tre frågor grupperas ungdomarna i fyra grupper i hierarkisk ordning från ungdomar utan invandraranknytning till ungdomar med stark invandraranknytning på följande sätt: Ungdomar med svenskt ursprung, svag invandraranknytning (t ex adoptivbarn eller de som har en förälder född utomlands), andra generations invandrare (bägge föräldrar födda utomlands, själv född i Sverige) samt första generations invandrare (själv och bägge föräldrar födda utomlands).

Undersökningsgrupp

Det aktuella urvalet av kommuner har alla deltagit i undersökningar som genomförts inom projektet *Ung livsstil* och kan betraktas som ett tillgänglighetsurval i huvudsak från fyra områden, nämligen Helsingborg, Linköping, Småland och Stockholmregionen. Man skall ha i åtanke att det inom de studerade kommunerna finns områden av glesbygdskarakter och att de ingående kommunerna skiljer sig avsevärt om man ser till fördelningen av familjens resurser och andel invandrarungdomar. I studien ingår alltså högstatuskommuner⁹ där mer än hälften av eleverna kommer från familjer med stora eller ganska stora resurser och där man har få elever med invandraranknytning. Som motpol till dessa finns kommunområden där många av eleverna kommer från familjer med små eller ganska små resurser och många har invandrarbakgrund¹⁰. Det finns också betydande variationer om man ser till andel som besökt simhall.

Urvalet av elever har genomförts som ett stratifierat klusterurval där klassen utgör urvals-enhet. Urvalsramen innefattar uppgifter om skola, klassbeteckning och antal elever i klassen. På gymnasiet ingår även uppgifter om program samt antal pojkar och flickor i varje klass.

⁹ t ex Lidingö och Täby

¹⁰ Som exempel kan man ta gruppen högstadiel elever från lågstatusområden som studerats i rapporten ”Ungas livsstil i låg- och högstatus områden”. I rapporten har material hämtats från undersökningar genomförda i åtta kommuner under perioden 2008-2013. Gruppen ungdomar från lågstatusområden innefattar cirka 1500 elever. Ungefär hälften av dessa kommer från familjer med små eller ganska små resurser och nästan 60 % har tydlig invandraranknytning (första eller andra generationens invandrare). Mer än en femtedel är första generationens invandrare, dvs födda utanför Sverige. För närmare detaljer, se Elofsson m fl, 2014.

Urvalen omfattar ett lika stort urval av elever i varje årskurs¹¹ på alla tre stadierna och har genomförts som ett systematiskt urval för att få en god geografisk spridning över skolor (och därmed även olika typer av bostadsområden) samtidigt som hänsyn tas till skolornas storlek. På gymnasiet har även eftersträvat att få en fördelning i urvalet mellan studieförberedande¹² samt yrkesförberedande program som stämmer med den som gäller för kommunen i sin helhet. Gruppen yrkesförberedande program har stratifierats så att man skall få en likartad representation av pojk- respektive flickdominerade program. Det externa bortfallet, som innefattar elever vilka var frånvarande vid den aktuella lektionen, varierar något mellan de olika undersökningarna men uppgår i genomsnitt till cirka 10 % på mellanstadiet, 15 % på högstadiet och 20 % på gymnasiet.

I tabell 1 redovisas antalet elever som deltagit i de olika undersökningarna som utgör materialet för denna skrift, sammanlagt ingår 21 263 elever.

Tabell 1. *Undersökningsgrupp efter undersökningsort, undersökningsår och kön. Antal personer.*

Undersökningsort, år	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Haninge, 2012	301	338	274	241	213	227
Helsingborg, 2012	426	367	334	389	354	409
Huddinge, 2009	438	463	381	389	432	332
Jönköping, 2012	375	335	542	567	425	453
Kalmar, 2013			506	492		
Lidingö, 2011			301	248	309	244
Linköping, 2013	506	479	592	549	692	727
Sävsjö 2014	68	63	58	49		
Stockholm, 2014#	947	932	1036	1052		
Täby, 2013	351	323	290	354	563	527
Totalt	3412	3300	4314	4330	2988	2919

Statistiska metoder

När det gäller hur ofta ungdomar besökt simhall har främst ett alternativ utgjort grunden för vidare analyser, nämligen att man besökt simhall minst en gång per vecka. I viss utsträckning studeras även (på högstadiet och gymnasiet) hur många som gjort detta minst någon gång under senaste fyra veckorna. Genomgående presenteras resultat separat efter kön och ålder eftersom det bedöms att det finns betydande skillnader med avseende på dessa faktorer.

¹¹ I vissa fall ingår inte alla årskurser i urvalet utan detta har varit inriktat mot en eller två årskurser. I dessa fall har det gjorts ett likartat urval bland de utvalda årskurserna. I några fall handlar det om totalundersökningar i de utvalda årskurserna.

¹² Innefattar naturvetenskapliga, samhällsteoretiska, tekniska program samt andra program som ger behörighet till studier på högskola eller universitet.

Vid den fördjupade analysen av sambanden med barnens/ungdomarnas sociala bakgrund – familjesituation, familjens (materiella) resurser samt invandrarbakgrund – används binär logistisk regression. Logistisk regression kan ses som en parallell till linjär regression som används i de fall då den beroende variabeln (utfallsvariabeln) endast antar två separata värden. Liksom när det gäller linjär regression studeras sambanden med olika variabler, d.v.s. samband när hänsyn tagits till övriga oberoende variabler som ingår i analysen (d.v.s. efter kontroll för dessa). Detta ger en bild av vilka ”direkta” samband som finns. För varje variabel testas om det gällande sambandet är signifikant eller ej (i realiteten anges sannolikheten för att sambandet skall skilja sig från ett nollsamband). Utfallet för varje värde på enskilda variabler presenteras som oddskvoter vilka kan sägas ange hur troligt det är att individer med det angivna värdet har det studerade utfallet (att besöka simhall) i relation till hur det är för det värde som behandlas som basvärde (vilket har oddskvot=1.00). En oddskvot över ett (1) anger att det är relativt sett troligare att individer med detta värde har det studerade utfallet än individer som har det värde som använts som bas, medan en oddskvot under ett (1) innebär att det är mindre troligt. Detta gör det möjligt att se närmare på vilka grupper av individer (som har ett specifikt värde på den studerade variabeln) som speciellt skiljer ut sig¹³. I redovisning redovisas även pseudoR², vilken kan sägas ge en relativ bild av vilken betydelse de studerade oberoende variablerna har för att ”förklara” det studerade utfallet¹⁴. Bearbetningen av data har gjorts i SPSS, version 21.

¹³ Som ett mer konkret exempel kan man se till resultaten av den analys av andelen som besökt simhall minst en gång per vecka som redovisas i tabell 4. Ser vi till sambanden med invandraranknytning bland pojkar på mellanstadiet framträder här ett signifikant samband (***) motsvarande $p < 0.001$). Vid jämförelser mellan olika värden på variabeln, dvs olika grad av invandraranknytning är mellanstadietpojkar med svenskt ursprung bas. För två grupper – de som tillhör andra eller första generationens invandrare - gäller att andelen som besökt simhall minst en gång per vecka är högre än bland pojkar med svenskt ursprung även efter att man tagit hänsyn till olikheter med avseende på familjesituation (vilka är mer begränsade) och familjens resurser (som är större). Det är ungefär dubbelt så vanligt relativt sett att de besökt simhall. Pojkarna med svag invandraranknytning skiljer däremot sig obetydligt från de som har svenskt ursprung.

¹⁴ Detta kan ses som parallell till förklaringsgrad (R²) som i linjär regression anger hur stor del av variationen i den beroende variabeln som kan förklaras av de variabler som ingår i regressionsmodellen. Själva modellens karaktär gör dock att Pseudo R² i den logistiska regressionen kan tolkas på samma sätt. Forskare är mer osäkra på hur det skall tolkas, men Nagelkirke, som utvecklat ett av de mått som brukar användas menar att måttet kan användas för att ge en relativ bild av vilken betydelse de oberoende variablerna har (Nagelkirke, 1991).

Resultat

Vilka besöker simhall?

Låt oss börja med att se hur många som besökt simhall bland pojkar och flickor på de olika stadierna. I tabell 2 studeras både hur många som (på högstadiet och gymnasiet) uppger att de på sin fritid besökt simhall minst en gång under de senaste fyra veckorna och hur många (på alla tre stadierna) som anger att de gjort det minst en gång per vecka.

Tabell 2. *Andel (%) som besökt simhall minst en gång per vecka respektive minst en gång under de senaste fyra veckorna på sin fritid efter stadium och kön.*

Besökt simhall	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Minst en gång per vecka	35	36	4	3+	3	2
Minst en gång under fyra veckor			31	29*	19	19

Könsskillnaderna är genomgående små, men det finns mycket klara åldersskillnader.

Medan mer än en tredjedel av mellanstadiet eleverna besökt simhall minst en gång i veckan gäller detta endast för få av högstadie- och gymnasieleverna. Ser man till det längre tidsintervallet – de senaste fyra veckorna – är det vanligare med besök på högstadiet än gymnasiet.

Frågan är då hur det ser ut i olika stadsdelar i Stockholm. I inledningen angavs att de åtta stadsdelar som studeras kan delas in i tre grupper. Till ”högstatusområden” räknas Bromma, Norrmalm och Östermalm. En motpol till dessa är två områden – Rinkeby/Kista och Skärholmen – som kan betraktas som ”lågstatusområden”. Övriga tre stadsdelar – Enskede/Årsta/Vantör, Farsta och Spånga/Tensta blir en mellangrupp¹⁵. Vi börjar med att se till hur många i de olika stadsdelarna som uppger att de besökt simhall (på mellanstadiet den senaste veckan, på högstadiet någon gång under de senaste fyra veckorna).

¹⁵ I stadsdelarna Enskede/Årsta/Vantör och Spånga/Tensta finns områden som kan klassas som högstatus- respektive lågstatusområden.

Tabell 3. Stockholms stad. Besökt simhall efter stadsdel och kön.

Område	Mellanstadiet		Högstadiet	
	Minst en gång senaste veckan		Minst en gång senaste fyra veckorna	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Totalt	28	26	23	20
Signifikansnivå	***	***	**	*
Bromma	16	11	15	11
Norrmalm	22	18	16	17
Östermalm	31	23	12	10
Spånga/Tensta	40	43	24	24
Farsta	18	29+	26	22
Enskede	20	27	24	23
Skärholmen	33	32	32	25
Rinkeby/Kista	47	39	39	29

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Vi kan direkt konstatera att andelen som besökt simhall i huvudsak är högst i ”lågstatusområden” och lägst i ”högstatusområdena”. Bland mellanstadiepojkar är dock denna skiljelinje mindre markerad. En självklar fråga, som vi återkommer till, är om dessa skillnader är ”reella” eller egentligen handlar om olikheterna mellan invandrarungdomar och ungdomar med svenskt ursprung.

Invandrarungdomar nyttjar simhall i högre utsträckning

För att få en första bild studeras hur andelen som besökt simhall minst en gång per vecka varierar utifrån barnens/ungdomarnas sociala bakgrund uppdelat efter kön och stadium.

Tabell 4. Andel (%) som besökt simhall minst en gång per vecka efter familjesituation, familjens resurser och grad av invandraranknytning uppdelat efter stadium och kön.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
N=	3357	3278	3480	3563	3114	3439
Totalt	35	36	4	3+	3	2
Familjesituation (bor med)	*	+	+			+
Båda föräldrar	36	35	4	4	3	2
Ensam mamma	38	30	4	2	1	2
Ensam pappa	36	50	6	0	1	0
Växelvis	32	38	4	3	3	3
Mamma o annan vuxen	24	44	4	2	2	1
Pappa o annan vuxen	17	53	6	4	0	0
Ensam					2	8
Familjens resurser	***					
Mycket stora	34	37	5	6	4	4
Stora	34	35	4	4	2	2
Medel	33	37	4	3	2	2
Små	45	39	5	3	3	1
Mycket små	49	37	5	5	4	3
Invandraranknytning	***	***	***	*	*	
Svenskt ursprung	31	34	3	3	2	2
Svag	34	36	5	3	2	2
Andra gen. invandrare	47	43	5	4	4	1
Först gen. invandrare	52	44	9	6	4	3

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Den faktor som tydligast slår igenom är invandrarbakgrund. Utom bland gymnasieflickor är det klart vanligare att barn/ungdomar med invandrarbakgrund har besökt simhall än vad det är bland barn/ungdomar med svenskt ursprung. Detta gäller både för första och andra generationens invandrare både bland pojkar och bland flickor. En analys av de på högstadiet och gymnasiet som besökt simhall minst en gång under de senaste fyra veckorna förändrar inte denna bild.

Ser man till de båda övriga variablerna framträder endast signifikanta samband bland mellanstadiepojkar. Bland dessa är det mindre vanligt att de som bor med ombildade familjer (mamma respektive pappa plus annan vuxen) har besökt, medan det är vanligare bland de som kommer från familjer med små eller ganska små resurser än i andra grupper. I övrigt framträder däremot inga tydliga samband varken med familjestruktur eller familjens resurser.

Ett problem med dessa analyser är att den inte tar hänsyn till att det finns korrelation mellan de olika bakgrundsvariablerna. Så finns t ex samband mellan familjens resurser och såväl familjesituation och grad av invandraranknytning. Barn/ungdomar som bor med ensamstående föräldrar liksom de som har invandraranknytning kommer också oftare från familjer med mindre resurser. För att ta hänsyn till detta har binära logistiska regressioner genomförts. I dessa analyseras sambanden med de enskilda förklaringsvariablerna efter

kontroll för de övriga. Detta innebär t ex att vi studerar skillnader mellan de som har invandrarbakgrund och de med svenskt ursprung efter att hänsyn tagits till olikheter med avseende på familjens resurser. Resultaten från dessa analyser presenteras i tabell 5 nedan.

Tabell 5. Besökt simhall minst en gång per vecka – samband med social bakgrund efter kontroll för undersökningsort och undersökningsår. Resultat från logistisk regressionsanalys – oddskvoter med signifikansnivåer efter stadium och kön.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
N=	3235	3167	3281	3355	3082	3409
Pseudo R ² (Nagelkirke)	3.5	1.4	3.0	3.0	2.8	3.1
Familjesituation (bor med)						
Båda föräldrar	+	*				
Ensam mamma	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensam pappa	0.89	0.71+	0.99	0.45+	0.44+	0.70
Växelvis	0.81	1.76	1.63	0.00	0.39	0.00
Mamma o annan vuxen	0.86	1.18+	1.00	0.75	1.31	1.30
Pappa o annan vuxen	0.50*	1.37	0.86	0.31	0.56	0.38
Ensam	0.29+	1.98	1.27	1.05	0.00	0.00
Familjens resurser						
Mycket stora	+			+		
Stora	1.13	1.15	1.87*	2.32**	1.63	1.63
Medel	1.09	0.98	1.14	1.39	0.99	0.96
Små	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Mycket små	1.34*	0.95	0.97	0.98	1.05	0.69
Mycket små	1.50+	0.94	0.81	1.86	1.84	1.59
Invandraranknytning						
Svenskt ursprung	***	***	***	*		
Svag	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Andra gen. invandrare	1.16	1.13	1.51	0.87	0.83	0.82
Först gen. invandrare	1.83***	1.51***	1.74*	1.53	1.98*	0.51
Först gen. invandrare	2.02***	1.59**	3.43***	2.55**	1.88	1.13

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Bilden förändras obetydligt, fortfarande framstår invandrarbakgrund (kanske ännu mer markerat) som den faktor i barns/ungdomars sociodemografiska och socioekonomiska bakgrund som är mest avgörande (utom bland gymnasieflickor). Även då hänsyn tagits till familjens resurser kvarstår alltså faktumet att barn/ungdomar med invandrarbakgrund i högre utsträckning besökt simhall. Sambanden med familjestruktur och familjens resurser är svaga men med antydning till att de samband vi tidigare fann – främst bland mellanstadiepojkar – till viss del finns kvar men framträder mindre markant. Bilden blir likartad om man på högstadiet och gymnasiet sänker kravet till att man besökt simhall minst en gång under de senaste fyra veckorna (se tabell B.2 i bilagan). Den skillnad som framträder är att det blir mer tydligt att invandrapojkar på gymnasiet gör detta mer än pojkar med svensk bakgrund. Här finns också bland gymnasieflickor en viss indikation på att familjesituationen har en inverkan – speciellt bland de som bor med en ensamstående mamma eller med mamma med ny partner är nyttjandet lägre.

Vilken inverkan kan då bostadsområdet ha för nyttjandet? En logistisk regression av materialet från Stockholms mellan- och högstadium ger följande resultat.

Tabell 6. Besökt simhall (#). Resultat från logistisk regressionsanalys – oddskvoter med signifikansnivåer efter stadium och kön.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
N=	713	759	507	541
Pseudo R ² (Nagelkirke)	13.8	13.9	9.2	10.8
Familjesituation				
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensam mamma	0.81	1.47+	0.87	1.09
Ensam pappa	1.13	0.62	0.18	0.52
Växelvis	0.85	1.90	1.92	0.40
Mamma o annan vuxen	0.51	0.53	0.26	0.58
Pappa o annan vuxen	1.23	3.22	1.12	0.56+
Förtroende för föräldrar				
Nej			0.83	0.62
Ja	#	#	1.00	1.00
Familjens resurser		*		
Mycket stora	0.54	3.13**	1.32	0.70
Stora	1.09	1.13	1.09	1.37
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Små	1.91*	0.96	1.33	0.93
Mycket små	1.12	0.51	0.95	0.77
Invandraranknytning	**	***	*	**
Svenskt ursprung	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag	1.22	1.55	0.81	1.67+
Andra gen. invandrare	1.81**	2.77***	1.71+	2.02*
Först gen. invandrare	3.36***	2.96**	2.49**	3.72***
Stadsdel	*	**		
Bromma	0.42*	0.12***	0.93	0.53
Norrmalm	0.64	0.43*	0.91	0.76
Östermalm	1.07	0.55	0.77	0.27*
Farsta	0.41**	0.57+	1.71	0.80
Enskede	0.41*	0.54+	1.34	0.99
Spånga/Tensta	1.00	1.00	1.00	1.00
Skärholmen	0.61	0.61	1.41	0.43+
Rinkeby/Kista	0.93	0.64	1.31	0.62

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # För mellanstadiet gäller senaste veckan, för högstadiet minst en gång under de senaste fyra veckorna.

För det första kan man konstatera att det framträder mycket tydliga samband med invandraranknytning. De skillnader vi fann mellan stadsdelar i tabell 3 kan alltså i mer eller mindre utsträckning kopplas till olikheter när det gäller andelen barn/ungdomar som har invandrarbakgrund. På högstadiet tycks detta också vara den centrala förklaringen, efter kontroll för social bakgrund finns inga signifikanta skillnader mellan de olika stadsdelarna. Detta gäller däremot ej på mellanstadiet. Även om vi har tydliga skillnader mellan barn med invandraranknytning och barn med svenskt ursprung framträder också tydliga skillnader mellan stadsdelarna. Dessa skillnader tycks dock inte kopplas till uppdelningen mellan ”låg-”

och ”högstatusområden”. Resultaten pekar främst mot ett lågt nyttjande av simhallar i Bromma och Farsta samt bland flickor även i Norrmalm.

Potential - hur många av de som vill besöka simhall gör det ej?

I många av enkäterna ingår även en fråga kring hur ofta man skulle vilja utöva olika fritidsaktiviteter, där även simhall ingår. Frågan lyder ”Hur många gånger i veckan skulle du vilja gör följande på fritiden?” med svarsalternativen: Ingen gång, 1 gång, 2 gånger, 3 gånger, 4-5 gånger samt mer än 6 gånger. På mellanstadiet är det självklart naturligt att jämföra detta med om man besökt simhall någon gång under senaste veckan eller ej. Skulle man ställa samma krav på nyttjande av simhall för högstadiet och gymnasiet – nämligen att man gjort detta minst en gång per vecka blir resultaten i det närmaste ointressanta i analyserna, eftersom detta är så ovanligt. I tabell 7 nedan står därför att göra (dvs besöka simhall) på dessa båda stadier för att man gjort detta minst en gång under de senaste fyra veckorna. De som inte gjort detta kan ju verkligen ses som sådana som inte nyttjar simhall. Ett annat skäl till detta val kan ju också vara att bakom ”vilja” kan finnas en (mer eller mindre orealistisk) ambition, som man i verkligheten har små möjligheter att leva upp till.

Tabell 7. Simhall. Vill och besöker simhall. Andel (%) efter kön och stadium.

Vill besöka, besöker simhall	Mellanstadiet #		Högstadiet		Gymnasiet	
	P	F	P	F	P	F
N=	2301	2278	2412	2457	2223	2595
Skillnad mellan kön	***		**		***	
Vill ej, besöker ej	21	14	43	47	56	52
Vill och besöker	34	34	25	21	16	15
Vill, besöker ej	45	52	33	33	28	33

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

På mellanstadiet är det endast en minoritet (en femtedel bland pojkar och en sjundedel av flickorna) som anger att de inte vill besöka simhall minst en gång i veckan. Bland dem som vill är det ungefär 40 % (43 % bland pojkar och 40 % bland flickor) som besökt simhall minst en gång under den senaste veckan¹⁶.

Ser man till de båda övriga stadierna är det cirka hälften av eleverna, något fler på gymnasiet, något färre på högstadiet, som anger att de inte vill besöka simhall. En analys av vilka det är som uppger att de vill besöka simhall minst en gång i veckan visar att det finns mycket tydliga samband med grad av invandraranknytning (se tabell B.3 i bilagan). Fler av invandrarbarnen/-ungdomarna än bland dem som har svenskt ursprung uppger att de vill göra det. Ett undantag är dock andra generationens invandrarflickor på gymnasiet som inte skiljer sig från

¹⁶ 79 % av pojkarna och 86 % av flickorna vill besöka simhall, av dessa är det 43 % respektive 40 % som besökt.

gymnasieflickor med svenskt ursprung. Generellt gäller att andelen som vill besöka simhall är högre bland första generationens invandrare (de som är födda utomlands) än bland andra generationens. När det gäller samband med övriga variabler – familjesituation och familjens resurser – framträder endast ett signifikant samband. Bland mellanstadiepojkar finns också en koppling till familjens resurser – mellanstadiepojkar som kommer från familjer med större resurser är mer intresserade av att besöka simhall.

Ser man till hur många som besökt simhall bland dem som uppger att de vill, är det klart mindre än hälften som besökt simhall, även då gränsen sätts till en gång senaste fyra veckorna. På högstadiet handlar det om ungefär 40 %, på gymnasiet kring en tredjedel. I bägge fallen är det vanligare att pojkar verkligen besökt än att flickor gjort det. Utgår man från önskemålen är nyttjande verkligen inte högt på dessa båda stadierna. Frågan är vad som kan dölja sig bakom detta. Eftersom enkäterna inte innehåller några frågor kring varför man inte besöker simhall ger materialet inget svar på denna fråga.

Frågan är då om ungdomar med olika social bakgrund här skiljer sig. I tabell 8 presenteras analyser för de som säger att de vill men inte gör det. Jämförelsegruppen är de som vill besöka och gjort detta minst en gång under de senaste fyra veckorna (på mellanstadiet senaste veckan).

Tabell 8. Vill besöka simhall men gör det ej. Resultat från logistisk regressionsanalys – oddskvoter med signifikansnivåer efter stadium och kön.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
N=	1735	1874	1304	1201	968	1228
Pseudo R ² (Nagelkirke)	2.7	2.0	3.4	1.7	3.7	3.4
Familjesituation (bor med)						*
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensam mamma	1.04	1.24	1.07	0.83	1.47	1.52+
Ensam pappa	1.01	1.00	1.71	2.61+	2.00	0.51
Växelvis	1.04	0.84	0.85	1.22	0.97	1.23
Mamma o ann vuxen	2.11*	0.85	0.74	1.00	1.78*	1.97*
Pappa o annan vuxen	1.09	0.52	1.64	1.51	2.27	1.72
Ensam					1.64	1.32
Familjens resurser	*	*				
Mycket stora	0.68+	0.62*	0.72	0.72	0.83	1.14
Stora	0.90	0.94	1.05	0.86	0.92	0.96
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Små	0.67*	0.95	0.69*	0.91	1.01	0.91
Mycket små	0.65	1.88*	0.91	1.37	1.28	1.74
Invandraranknytning	*	**	**		**	
Svenskt ursprung	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag	0.90	0.88	1.19	0.96	0.81	1.28
Andra gen. invand.	0.75*	0.51***	0.81	1.17	0.70+	1.37
Först gen. invandrare	0.63*	0.66*	0.47***	0.67+	0.40***	1.56+

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Även i detta fall är det invandrarbakgrund som främst slår igenom men här handlar det om att färre bland invandrarungdomar vill besöka simhall men inte gör det. Detta gäller bland pojkar på alla tre stadierna samt bland mellanstadieflickor (som alltså i större utsträckning gör det de vill när det gäller besök på simhall). Även om sambanden inte är signifikanta tyder resultaten på samma tendens bland högstadieflickor, medan det finns vissa tecken på lägre nyttjande (trots att man säger sig vilja) bland invandrarflickor på gymnasiet. Det finns även vissa samband med de båda övriga variablerna som tyder på ett lågt nyttjande trots att man vill bland gymnasieflickor som bor med mamma och annan vuxen. I motsats tycks nyttjande vara större bland mellanstadieelever (både pojkar och flickor) som kommer från familjer med små eller ganska små resurser. Samtidigt är det viktigt att notera att även i dessa grupper är det långt ifrån alla av dem som säger att de vill besöka simhall som i realiteten gör det.

Analyserna av Stockholm, där även stadsdel ingår, ger också en bild av att invandraranknytning spelar en central roll – andelen av de som är intresserade som verkligen besökt simhall är högre bland invandrarbarn/-ungdomar (tabell B.7 i bilagan). På mellanstadiet finns vid sidan av detta tydliga skillnader mellan stadsdelar, där lågt nyttjande bland intresserade finns i Bromma, Enskede, Farsta och bland flickor från Norrmalm. På högstadiet skiljer sig inte stadsdelarna signifikant efter kontroll för social bakgrund i övrigt men bland flickor finns indikationer på ett lågt nyttjande bland de intresserade såväl i Skärholmen som i Östermalm.

Simhall som kompensation för instrumentella verksamheter

Redan sedan 1939 års ungdomsutredning har stödet till öppen verksamhet till viss del setts som ett komplement (en kompensation) till det offentliga stödet som ges till förening och senare även till kultur-/musikskola. En fråga är vilka av dem som inte är med i förening eller deltar i kultur-/musikskola som simhallarna ”fångar” upp. För att göra verksamheterna jämförbara ställs här kravet att man skall ha besökt simhall minst en gång per vecka. Vi börjar med att se på hur fördelningen ser ut efter kön och stadium. I tabellen redovisas också hur stor andel av dem som ej deltar i de instrumentella verksamheterna som simhallar ”fångar” upp.

Tabell 9. Deltar ej i instrumentella verksamheter (förening och kultur-/musikskola), besök på simhall minst en gång per vecka samt hur stor del av utomstående i instrumentella verksamheter som simhallen ”fångar” upp. Andelar (%) efter kön, stadium.

	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Ej förening el kultur-/musikskola	22.0	25.9	40.3	41.8	56.4	58.4
Simhall	35.4	36.3	4.0	3.3	2.5	2.2
Andel (%) av utomstående instrumentellt	32.6	35.6	3.2	1.8	2.3	1.5

På mellanstadiet har simhallsbesök en klar betydelse för att fånga upp barn som ej är med i förening eller deltar i kultur-/musikskola (andelen utomstående instrumentellt). Ungefär en tredjedel av dessa har besökt simhall minst en gång per vecka. **Däremot tycks simhall ha en mycket marginell inverkan som kompensation på högstadiet och gymnasiet.** Av gruppen som inte är med i förening eller deltar i kultur-/musikskola är det endast enstaka (mindre än tre procent) som besökt simhall minst en gång i veckan. Simhall i sig själv får alltså liten ”inverkan” men kan tillsammans med bibliotek och fritidsgård få en något större betydelse för deltagandet i det offentligt stödda fritidsutbudet.

Nästa steg är att se lite närmare på vilka det är som simhallarna ”fångar” upp utifrån ungdomarnas sociala bakgrund. Jämförelsegruppen innefattar här de som inte är med i förening, deltar i kulturskolan eller har besökt simhall mindre än en gång per vecka. Resultaten redovisas i tabell 10.

Tabell 10. Är ej med i förening eller deltar i kultur-/musikskola. Jämförelser mellan de som besökt simhall minst en gång per vecka eller mer och övriga. Samband med social bakgrund efter kontroll för undersökningsort och -år. Resultat från binär logistisk regression – pseudo R^2 och oddskvoter med signifikansnivåer efter kön och stadium.

	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
<i>N=</i>	698	808	1302	1365	1785	2011
<i>Pseudo R²</i>	5.6	3.0	6.8	12.2	1.9	7.2
<i>Familjesituation, bor med</i>		+				
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensam mamma	0.85	0.59	0.55	0.85	0.64	1.20
Ensam pappa	0.43	1.41	0.00	0.00	0.67	0.00
Växelvis Ma, Pa	0.88	1.35	0.61	0.84	1.41	1.24
Mamma o annan vuxen	0.75	2.01+	0.49	0.52	0.65	0.51
Pappa o annan vuxen	0.38	4.33+	1.05	6.40	0.00	0.00
Ensam					1.04	7.20**
<i>Familjens resurser</i>						
Mycket stora	0.75	0.83	2.03	1.10	1.14	1.01
Ganska stora	0.93	0.88	1.19	1.06	0.85	0.27*
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska små	1.11	0.95	0.74	0.32	1.18	0.34
Mycket små	0.73	1.06	1.28	2.22	0.97	1.65
<i>Invandraranknytning</i>	**		*	**		
Svenskt ursprung	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag	1.09	1.30	1.40	0.67	1.15	0.96
Andra gen inv.	2.25**	1.50*	1.63	5.17**	1.30	0.67
Första gen inv.	2.16**	1.45	4.14**	5.36**	1.98	0.82

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Även här är det främst invandrarbakgrund som slår igenom, för de båda övriga variablerna framträder inga signifikanta samband. Sambanden är dock inte längre lika generella – signifikanta samband framträder bland mellanstadiepojkar och på högstadiet. Bland mellanstadiepojkar – med likande men ej signifikant samband bland flickorna – och bland högstadiesflickorna är invandrargruppen (både första och andra generationen) klart överrepresenterade. Simhallsbesök får större betydelse bland dessa barn/ungdomar än bland barn/ungdomar med svenskt ursprung för att bredda nyttjandet av det offentligt stödda fritidsutbudet. Speciellt stor betydelse får det bland högstadiesflickor. Bland högstadiepojkar är överrepresentationen begränsad till första generationens invandrare.

Hur ser det då ut i de olika stadsdelarna i Stockholm? Varierar simhallarnas betydelse för att kompensera lågt nyttjande av instrumentella verksamheter? I tabell 11 nedan redovisas dels andelen som inte nyttjar dessa, dels hur många av dessa där nyttjande av simhall kompenseras. Låt oss börja med att se lite närmare på mellanstadiet.

Tabell 11.a. Stockholm. Mellanstadiet. Andel (%) som ej nyttar instrumentella verksamheter samt andel (%) av dessa som simhall fångar upp.

Område	Pojkar		Flickor	
	Utomstående instrumentellt %	Andel (%) av dessa som simhall fångar upp	Utomstående instrumentellt %	Andel (%) av dessa som simhall fångar upp
Totalt	22	27	33	27
Sign. nivå	***	***	***	**
Bromma	11	6	14	0
Norrmalm	10	9	18	12
Östermalm	10	40	20	33
Farsta	32	18	40	37
Enskede/Årsta/Vantör	24	10	36	38
Spånga/Tensta	26	54	35	45
Skärholmen	24	27	49	27
Rinkeby/Kista	35	65	61	31

Det första att konstatera är att de instrumentella verksamheterna fångar upp en mycket stor del av mellanstadieeleverna i de tre högstatusområdena. Ungefär 90 % av pojkarna och mer än 80 % av flickorna är med i förening (i de flesta fall idrottsförening) och/eller kulturskola. I övriga stadsdelar är det betydligt färre, som högst 75 %. Speciellt lågt är nyttjandet av dessa verksamheter bland flickor i de båda lågstatusområden Skärholmen (endast 50 %) och Rinkeby/Kista (endast 40 %). Det är också utanför högstatusområdena – dock knappast speciellt lågstatusområdena) som simhall får en större betydelse för att kompensera för att man inte deltar i dessa verksamheter.

En analys av skillnaderna mellan olika stadsdelar efter kontroll för social bakgrund (och då speciellt grad av invandraranknytning) visar att det kvarstår signifikanta skillnader mellan stadsdelar bland pojkar men ej bland flickor (se tabell B.8 i bilagan). Här ser man dock knappast någon entydig koppling till uppdelningen mellan hög- och lågstatusområden. Ser man till pojkarna får simhallen som kompensation liten betydelse i Bromma, Enskede/Årsta/Vantör, Farsta och Skärholmen. Även om det rent allmänt inte finns signifikanta skillnader bland flickorna kan man för mellanstadieflickor notera låg kompensationseffekt i Norrmalm, och de båda lågstatusområdena Skärholmen samt Rinkeby/Kista. För att söka förstå dessa olikheter behövs en mer fördjupad analys – som inkluderar bland annat tillgänglighet och attraktionsgrad – som inte är möjligt att göra i den här rapporten.

Frågan är då hur det ser ut på högstadiet i Stockholm. Här skall man ha i minnet att det är få högstadieelever, rent allmänt, som besökt simhall så ofta som en gång per vecka.

Tabell 11.b. Stockholm. Högstadiet. Andel (%) som ej nyttar instrumentella verksamheter samt andel (%) av dessa som simhall fångar upp.

Område	Pojkar		Flickor	
	Utomstående instrumentellt %	Andel (%) av dessa som simhall fångar upp	Utomstående instrumentellt	Andel (%) av dessa som simhall fångar upp
Totalt	44	6	50	4
Sign .nivå	**		***	
Bromma	37	2	29	5
Norrmalm	39	4	34	2
Östermalm	45	5	49	4
Farsta	46	6	56	5
Enskede/Årsta/Vantör	34	6	50	3
Spånga/Tensta	52	6	57	5
Skärholmen	56	6	69	6
Rinkeby/Kista	51	15	74	5

Rent allmänt är det färre av högstadieeleverna som nyttjar de instrumentella verksamheterna. Cirka hälften – något fler bland pojkarna – är med i förening och/eller kulturskola. Någon helt klart entydig bild av att detta nyttjande skulle vara markant högre i högstatus-områdena framträder knappast även om man bland flickor kan notera att nyttjandet är högst i dessa områden. Däremot kan man både bland pojkar och flickor notera att vi har det lägsta nyttjandet i de två lågstatusområdena. Som förväntat spelar simhallar en mycket marginell roll för att kompensera utomstående i sådana verksamheter. Möjligen kan man notera att den bland pojkar i Rinkeby/Kista får en något större betydelse, men fortfarande handlar det även här endast om att 15 % av de utomstående har besökt simhall så ofta som en gång per vecka.

Sammanfattning och diskussion

Kommunernas satsningar på simhallar är omfattande både när det gäller ekonomiska och personella insatser. Ser man till barns/ungdomars önskemål kring satsningar på olika former av idrotts-/motionsanläggningar kommer framtida kommunala satsningar på simhallar högt upp på listan, högre än t ex satsningar på idrottshallar och mycket högre än satsningar på ishallar (Åkesson, Blomdahl & Elofsson 2015). Simhallar är alltså populära vilket också stöds av att mer än 80 % av mellanstadieeleverna och mer än hälften av högstadie- och gymnasieeleverna anger att de skulle vilja besöka simhall minst en gång i veckan. Ser man till de offentliga satsningar som görs på barns/ungdomars fritidsaktiviteter blir också satsningar på simhallar – även om de i begränsad utsträckning är direkt åldersrelaterade – en väsentlig del av de totala satsningar som går till denna åldersgrupp tillsammans med satsningarna på förening, kulturskola, fritidsgård och bibliotek.

Detta gör det viktigt att ur olika perspektiv belysa vilka som nyttjar simhallarna. Som utgångspunkt för dessa analyser används material som insamlats inom projektet *Ung livsstil* i 10 olika kommuner från 2009 till 2014. Detta material har insamlats i samarbete mellan Stockholms stads idrottsförvaltning, institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och berörda kommuner. Totalt har 6 712 elever i mellanstadiet, 8 644 elever i högstadiet och 5 907 elever i gymnasiet medverkat i studien. Bortfallet uppgår i genomsnitt till cirka 10 % i mellanstadiet, 15 % i högstadiet och 20 % i gymnasiet.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den här rapporten har varit att, vid sidan av att undersöka hur många som besöker simhall, se hur nyttjandet varierar beroende på barnens/ungdomarnas sociodemografiska och socioekonomiska bakgrund. En utgångspunkt för analyserna är att betydelsen av dessa faktorer kan variera beroende av ålder, men att det även är tänkbart att könsskillnaderna ser olika ut i olika åldersgrupper. Detta har lett till separata analyser efter kön och skolstadium. I rapportens studeras följande tre frågeställningar

1. Hur varierar nyttjandet av simhall rent generellt med hänsyn till ålder, kön, familjesituation, familjens resurser och grad av invandraranknytning? För att även få en bild av boendeområdets betydelse görs separata analyser av koppling till olika bostadsområden i Stockholm. Stockholm har här valts därför att det här är möjligt att studera bostadsområden av olika sociodemografisk karaktär.

2. Den andra frågan handlar om att undersöka inom vilka grupper det finns störst potential för att öka nyttjandet. För att studera detta utgår analyserna från en fråga där eleverna fått ange hur ofta de skulle vilja besöka simhall och undersöker sedan närmare hur många av de som är intresserade som i realiteten besökt. Skillnaden – gruppen som uppger att de vill besöka men inte gjort det – kan naturligt ses som en potential för att bredda nyttjandet¹⁷.
3. Den tredje frågeställningen utgår från vad som kan ses som ett ”rättviseperspektiv” när det gäller nyttjande av de offentliga medel som satsas på barns/ungdomars fritidsaktiviteter. Ser man till de totala satsningarna kan huvuddelen sägas ske inom fem områden: förening, kulturskola, fritidsgård, bibliotek och simhall. De två första av dessa - förening (där idrottsförening intar en central plats för barn/ungdomar) och kulturskola – utmärks av målinriktning och styrning (t ex bestämda tider). Dessa betecknats som instrumentella verksamheter. De tre sistnämnda verksamheterna – fritidsgård, bibliotek och simhall - betecknas som expressiva verksamheter och utmärks av fritt deltagande och liten styrning i aktiviteterna. I två tidigare studier har vi mer i detalj studerat hur dessa tre verksamheter kan fungera kompensatoriskt för grupper som nyttjar de båda instrumentella verksamheterna i lägre utsträckning (Blomdahl & Elofsson, 2012; Elofsson, 2012). I denna tredje frågeställning söker vi analysera vilken betydelse simhall kan ha när det gäller sådan kompensation.

Vilka besöker främst simhall?

Ett första, mycket slående resultat, är de stora skillnaderna som finns mellan olika åldersgrupper när det gäller nyttjandet av simhallar på fritiden. Ser man till hur många som besökt simhall minst en gång per vecka är det något mer än en tredjedel på mellanstadiet men endast enstaka procent på högstadiet och gymnasiet. Sätts gränser lägre på de båda högre stadierna - till minst en gång per månad blir det naturligtvis fler – ungefär en tredjedel på högstadiet och en femtedel på gymnasiet. Dessutom får man räkna med att flera av de mer flitiga besökarna på både högstadiet och gymnasiet är medlemmar i en idrottsförening inriktad mot simning. **Siffrorna tyder knappast på ett högt nyttjande bland ungdomar, speciellt om man ser till hur många som uppger att de vill att kommunen skall satsa på simhallar och andra typer av bad.**

¹⁷ Självklart är det inte säkert att denna grupp räcker till i eventuella mål att uppnå jämställdhet och jämlikhet i nyttjandet av en viss aktivitet. En grupp som bedöms som underrepresenterad kan ju också ange ett lågt intresse för att utöva aktiviteten. Ändock kan det finnas starka fritidspolitiska skäl att söka uppmuntra till högre nyttjande då kopplingen mellan fysisk aktivitet och god hälsa är stark. Analyserna bör dock ge en grund för hur man skall arbeta med det man bedömer som underrepresenterade grupper.

Det andra som kan noteras är att könsskillnaderna är små – det är ungefär lika vanligt att flickor och pojkar besöker simhall. Vilka grupper är det då som främst nyttjar simhallen utifrån barns/ungdomars sociala bakgrund? Resultaten ger här ett mycket tydligt mönster – den faktor som slår igenom mycket tydligt är grad av invandraranknytning. **Barn/ungdomar med invandrarbakgrund är tydligt överrepresenterade utom i ett fall nämligen bland gymnasieflickorna.** Det finns också fler indikationer på att detta gäller likartat för både andra och första generationens invandrare, på högstadiet gäller t o m att andelen ungdomar som besökt simhall är högre bland första än bland andra generationens invandrare. Andra bakgrundsfaktorer – familjesituation och familjens resurser spelar en marginell roll när det gäller nyttjandet. En fråga som måste ställas är givetvis varför denna överrepresentation inte gäller bland gymnasieflickor. Vid bedömningen är det viktigt att notera att det inte handlar om markant lägre deltagande än bland gymnasieflickor med svenskt ursprung. Det är inte heller så att gymnasieflickor mer allmänt har lägre nyttjande än gymnasiepojkar.

Dessa resultat kan ställas mot deltagande i simförening som analyserats i en speciell rapport (Blomdahl m fl, 2015). I denna konstateras att simning kan ses som en jämställd idrott (även om 58 % av de som är med är flickor). Trots allt är alltså könsfördelningen något snedare (till flickornas fördel) när det gäller medlemskap i simförening än vad vi finner här när det gäller hur många som besökt simhall. Bland pojkar är deltagandet jämlikt – ungefär lika vanligt oberoende av familjens resurs och oberoende av invandraranknytning. Bland flickor finns däremot en koppling till socioekonomisk bakgrund – de som kommer från familjer med större resurser deltar i högre utsträckning. Det finns också klara tecken som tyder på att flickor med utländsk bakgrund är med i mindre utsträckning än flickor med svenskt ursprung. **Resultat kring nyttjandet av simhallar pekar alltså mot att det skulle kunna finnas en potential för simföreningar att fånga upp fler flickor med utländsk bakgrund.**

Ser man till nyttjandet av simhallar i Stockholm – där vi söker analysera bostadsområdets direkta betydelse (dvs kontrollerat för andra bakgrundsvariabler) - framträder ett likartat mönster – invandraranknytning spelar på liknande sätt en central roll både på mellan- och högstadiet, medan familjesituation och familjens resurser endast har en marginell betydelse. (Gymnasiet är inte med i de speciella analyserna av bostadsområdets betydelse). Efter kontroll för dessa faktorer blir skillnaderna mellan olika stadsdelar mer begränsad på högstadiet, men på mellanstadiet finns mer tydliga skillnader. Här kan vi notera att nyttjandet är lågt i

högstatusområdena Bromma, Norrmalm och Östermalm utom bland mellanstadiepojkar från Norrmalm. Men samtidigt måste vi notera att nyttjandet också är lågt i Farsta (som placerats i mellangruppen) och knappast framstår som speciellt högt – när hänsyn tagits till barnens invandraranknytning – i de två lågstatusområdena Skärholmen och Rinkeby/Kista. **Den intressanta frågan skall alltså kanske förflyttas från en koppling till stadsdelarnas sociala karaktär till en mer fristående analys av hur det ser ut i olika stadsdelar. T ex kan man fråga sig varför nyttjandet av simhallar på mellanstadiet är så lågt i Bromma och Farsta samt bland flickor från Norrmalm.**

Potential för ökat deltagande

Ser man till intresset för/viljan att besöka simhall framträder i stort sett ett likartat mönster som när det gäller nyttjande. Intresset följer samma åldersmönster – högst på mellanstadiet, lägst på gymnasiet. **Här kan man alltså konstatera att det finns en potential i alla åldersgrupper men att denna är speciellt stor på högstadiet och gymnasiet. På mellanstadiet uppger fyra av fem att de skulle vilja besöka simhall minst en gång per vecka medan endast ungefär en tredjedel gör det. Ser man till högstadiet och gymnasiet uppger ungefär hälften att de skulle vilja göra det lika ofta medan endast enstaka procent gör det så ofta.** Även om man breddar nyttjandet till minst en gång per månad finns klara skillnader mot intresse, på högstadiet har ungefär 30 %, på gymnasiet cirka 20 % besökt simhall så ofta.

Familjesituation och familjens resurser spelar en mindre roll medan grad av invandraranknytning är central. Barn/ungdomar med invandrarbakgrund vill i större utsträckning besöka simhall än de som har svenskt ursprung. Det intressanta här är att detta även gäller för första generationens gymnasieflickor (dock ej för andra generationens). Även efter kontroll för dessa faktorer finns tydliga skillnader mellan stadsdelar i Stockholm på högstadiet, dock ej på mellanstadiet. Bland högstadieflickor är det fler i lågstatusområdena Skärholmen och Rinkeby/Kista som uppger att de vill besöka simhall än i andra stadsdelar. Bland pojkar tycks dock inte mönstret vara likartat, där är intresset speciellt lågt i Östermalm och Farsta. I ett första steg skulle resultaten alltså kunna tolkas som att intresse och nyttjande följer likartade mönster.

Om vi ser till potentialen för att öka nyttjandet av simhall finns detta alltså främst bland barn/ungdomar med svenskt ursprung eller svag invandraranknytning (t ex en förälder född utomlands). Ser man till Stockholm finns det potential främst på mellanstadiet i vissa

stadsdelar – Bromma, Enskede, Farsta och speciellt bland flickor på Norrmalm. Men detta ger inte hela bilden när vi ser till potentialen för att bredda nyttjandet av simhallar: Här är det också viktigt att se till hur många av dem som säger sig vilja besöka simhall som i realiteten gör det.

Simhall som kompensation för lågt deltagande i förening och kulturskola

Som påpekats tidigare har vi i tidigare studier kring det offentliga stödet till barns/ungdomars fritidsverksamheter behandlat nyttjande av simhall som en kompensation till lägre nyttjande av förening och kulturskola: Frågan är alltså vilken betydelse just simhall – jämfört med fritidsgård och bibliotek – kan ha i detta sammanhang? Som ett villkor för att de öppna verksamheterna skall fungera kompenserande har vi genomgående ställt kravet att man skall ha nyttjat dessa verksamheter minst en gång per vecka.

För det första kan man konstatera att det finns tydliga skillnader mellan mellanstadiet och de båda övriga stadierna. På mellanstadiet har ungefär en tredjedel av de som ej är med i förening eller deltar i kulturskola besökt simhall minst en gång per vecka, dvs simhallen kan sägas fånga upp något mindre än en tredjedel av de som inte deltar i instrumentella verksamheter. Ser man till högstadiet och gymnasiet blir bilden helt annorlunda – endast någon enstaka procent av de som inte är med i förening eller deltar i kulturskolan fångas upp av simhall¹⁸. Detta är i och för sig självklart med tanke på att det är så få som besökt simhall så ofta. I detta senare fall finns det därför knappast någon grund för att närmare analysera vilka det är som främst fångas upp. Ser man till mellanstadiet framträder ännu en gång tydlig koppling till invandrabakgrund, speciellt bland pojkar (men med liknande tendens bland flickor). Simhallen spelar större roll som kompensation för låg aktivitet i förening och kulturskola bland barn med invandrabakgrund än bland barn av svenskt ursprung. Även om den kompenserande effekten är svag på högstadiet framträder här samma mönster medan sambanden är svaga på gymnasiet. **Sammantaget framträder alltså en tydlig bild av att simhallar är en öppen verksamhet som i högre utsträckning kompenserar invandrarungdomar för lågt deltagande i instrumentella verksamheter**

¹⁸ Här det viktigt att komma ihåg att fler av dessa kan fångas upp via fritidsgård och bibliotek eller genom att de sammanlagt besökt dessa verksamheter minst en gång per vecka. Besök på simhall kan – även om det sker mindre ofta än en gång per vecka kan ju inverka – tillsammans med besök på fritidsgård och på bibliotek som kompensation. Detta innebär naturligtvis att de uppgifter som presenteras här kan ses som en viss underskattning av simhallarnas betydelse.

Varför spelar simhallar större roll för invandrabarns/-ungdomars fritidsdeltagande än för de som har svenskt ursprung?

En fråga man måste ställa är varför invandrabarn/-ungdomar är överrepresenterade när det gäller besök på simhall? Detta gäller ju både om man allmänt studerar besök eller om man endast ser till hur många av de som anger att de är intresserade som i realiteten har gjort det. En tänkbar förklaring skulle kunna kopplas till simhallens öppna karaktär, man kan besöka den tillsammans med kamrater för att umgås. Simhallar liksom bibliotek och fritidsgårdar kan genom sin öppna” karaktär troligtvis passa in i ett slags ”kultur” som dessa barn/ungdomar har med sig. Däremot är det mer tveksamt om simhallar i sig själva erbjuder något som passar in i en sådan ”kultur”, troligen handlar det mer om deras öppna karaktär.

Till detta skall nog också läggas att många invandrabarn/-ungdomar, när det gäller socialiseringsmönster, inte för med sig en ”kultur” som kan associera till de instrumentella verksamheterna – förening och kulturskola – på ett likande sätt som ungdomar med svenskt ursprung. **De öppna verksamheterna kan vara lättare att ta sig in i och de kan också kombineras med att man umgås med sina kamrater, något som upptar en viktig plats i barnens/ungdomarnas liv.** Men till detta skall nog också läggas vissa faktorer i de levnadsförhållanden som många invandrabarn/-ungdomar lever i idag i Sverige. De torde ofta lever mer trångbott, umgänge med kamrater måste kanske i högre utsträckning ske i den offentliga miljön, där de öppna verksamheterna är ett alternativ. En annan faktor som också kan ha betydelse är att många av invandrabarnen/-ungdomarna bor i flerfamiljshusområden där öppna verksamheter – inklusive simhallar – många gånger är centralt placerade och lätta att nå. Men här är det dock viktigt att notera att invandrabarnen/-ungdomarna genomgående – oberoende av bostadsområde – besöker simhall i större utsträckning än de som har svenskt ursprung. Invandrabakgrund i sig själv är en central faktor. Ser man till boendeområde – efter kontroll för social bakgrund – framträder inget helt entydigt samband som kan kopplas till bostadsområdet karaktär eller andel invandrabarn/-ungdomar i dessa. För att få en djupare förståelse för vilken betydelse boendeområdet har i sig självt krävs en djupare analys – innefattande tillgänglighet¹⁹ och simhallars popularitet – som inte kan göras i den här rapporten.

¹⁹ Här skall noteras att alla de åtta stadsdelar som studerats i Stockholm har simhallar relativt tillgängliga.

Referenser

Blomdahl U (1990). *Folkrörelserna och folket*. Stockholm: Carlssons.

Blomdahl U, Elofsson S (1985). *Fritidsaktiviteternas kumulativitet – En prövning av en generell hypotes*. Stockholms stad: Idrottsförvaltningen. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete. Stockholm.

Blomdahl U, Elofsson S (2006). *Hur många motionerar/idrottar för lite och vilka är dom? – en studie av den unga befolkningen i Stockholm, Haninge, Helsingborg, Jönköping och Lidingö*. Stockholms stad: Idrottsförvaltningen. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete.

Blomdahl U, Elofsson S (2012). *Utomstående i fritids- och kulturutbudet i Huddinge – En studie av barn och ungdom I åldersgruppen 10-19 år*. Huddinge kommun: Kultur- och fritidsförvaltningen.

Blomdahl U, Elofsson S, Lengheden L, Åkesson M (2015). *Är simningen jämlik och jämställd bland barn och ungdomar?* Stockholms stad: Idrottsförvaltningen. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete.

Elofsson S (1998). *Röker och dricker ungdomar i idrottsförening mindre?* Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete.

Elofsson S (2012). *Vilka nyttjar inte det offentligt subventionerade fritidsutbudet och hur är deras hälsa och livskvalitet?* Stockholms stad: Idrottsförvaltningen. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete. Stockholm.

Elofsson S, Karlsson P (2011). *Föräldrars och andra vuxnas betydelse för alkoholkonsumtionen. En studie av högstadie- och gymnasieelever*. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete.

Jönsson I, Trondman M, Amman G, Palme M (1993). *Skola-fritid-framtid. En studie av ungdomars kulturmönster och livschanser*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson B (2008). *Ungdomarna och idrotten: Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer.* (Avhandling från pedagogiska institutionen, nr 144). Doktorsavhandling, Stockholm: Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen.

Mood C (2010). *Logistic regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It.* European Sociological Review, Volume 26, Number 1, P 67-82.

Nilsson P (1998). *Fritid i skilda världar.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Weber M (1983). *Ekonomi och samhälle: förståelsesociologins gränser.* Lund: Argos.

Zetterberg O, red (1998). *Fritid i ny tid.* Malmö: Sober.

Åkesson M, Blomdahl U, Elofsson S (2015). *Vilka idrotts-, motions- och rekreationsanläggningar vill Stockholms stads invånare att staden ska satsa på? – En resultatredovisning bland mellanstadie-, högstadie- och gymnasieelever samt vuxna i Stockholms stad.* Stockholms stad: Idrottsförvaltningen. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete.

Tabellbilaga

Tabell B.1a. Stockholm, mellanstadiet. Fördelning efter familjesituation, familjens resurser och grad av invandraranknytning.

Område	Båda föräldrar	Familjens resurser		Grad av invandraranknytning		
		Stora	Små	Första gen.	Andra gen.	Första el andra gen.
Signifikansnivå	***	***		***		
Bromma	77	57	2	7	3	10
Östermalm	74	64	3	3	2	5
Norrmalm	74	52	11	6	2	8
Enskede/Årsta/Vantör	70	38	29	22	8	30
Spånga/Tensta	78	39	20	36	9	45
Farsta	61	34	10	16	8	24
Skärholmen	67	20	32	55	17	72
Rinkeby/Kista	74	13	36	59	21	79
Totalt	71	49	17	23	8	31

Tabell B.1b. Stockholm, högstadiet. Fördelning efter familjesituation, familjens resurser och grad av invandraranknytning.

Område	Båda föräldrar	Familjens resurser		Grad av invandraranknytning		
		Stora	Små	Första gen.	Andra gen.	Första el andra gen.
Signifikansnivå	***	***		***		
Bromma	71	59	11	6	6	11
Östermalm	57	55	9	12	10	22
Norrmalm	62	47	11	13	2	14
Enskede/Årsta/Vantör	65	43	19	14	11	25
Spånga/Tensta	68	36	24	38	10	48
Farsta	58	26	35	20	16	36
Skärholmen	69	22	40	48	24	71
Rinkeby/Kista	71	12	45	62	21	83
Totalt	65	39	23	23	12	35

Tabell B.2. Besökt simhall minst en gång senaste veckan respektive senaste fyra veckorna – samband med social bakgrund efter kontroll för undersökningsort och undersökningsår. Resultat från logistisk regressionsanalys – oddskvoter med signifikansnivåer efter stadium och kön.

Variabel	Högstadiet		Gymnasiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
N=	3281	3355	3082	3409
Pseudo R ² (Nagelkirke)	1.9	1.0	3.1	1.2
Familjesituation (bor med)				*
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensam mamma	0.87	0.99	0.73+	0.68*
Ensam pappa	0.90	0.52+	0.65	0.54+
Växelvis	1.12	0.86	0.93	0.94
Mamma o annan vuxen	1.24	0.88	0.63*	0.56**
Pappa o annan vuxen	0.95	0.81	0.47	0.89
Ensam			0.82	0.78
Familjens resurser		+		
Mycket stora	1.26+	1.50**	1.25	0.86
Stora	1.09	1.09	1.05	0.99
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Små	1.25+	1.05	1.14	1.07
Mycket små	0.84	0.98	0.76	0.63
Invandraranknytning	***	*	***	
Svenskt ursprung	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag	1.07	1.05	1.12	0.86
Andra gen. invandrare	1.32*	0.96	1.78***	0.81
Först gen. invandrare	2.20***	1.49**	2.78***	0.94

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.3. Vill besöka simhall minst en gång per vecka – samband med social bakgrund efter kontroll för undersökningsort och undersökningsår. Resultat från logistisk regressionsanalys – oddskvoter med signifikansnivåer efter stadium och kön.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
N=	2206	2184	2252	2274	2206	2577
Pseudo R ² (Nagelkirke)	3.0	1.4	3.6	4.0	4.1	2.1
Familjesituation (bor med)						
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensam mamma	0.77	1.11	0.92	1.02	0.84	0.89
Ensam pappa	0.97	1.28	0.78	1.17	1.08	0.67
Växelvis	0.93	1.03	1.07	0.74	0.84	0.94
Mamma o annan vuxen	0.73	1.69	0.89	1.24	0.82	0.94
Pappa o annan vuxen	0.33	>100	1.34	2.28	1.01	1.36
Ensam					1.06	1.02
Familjens resurser	**					
Mycket stora	1.20	1.13	1.06	1.03	1.21	0.89
Stora	1.43**	1.24	1.05	0.92	0.90	0.99
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Små	0.73*	0.80	0.80	0.90	1.10	1.26+
Mycket små	1.03	0.81	0.88	1.58+	0.76	1.44+
Invandraranknytning	***	*	***	***	***	***
Svenskt ursprung	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag	1.11	0.92	0.94	1.14	1.21	0.92
Andra gen. invandrare	1.77**	1.65+	2.31***	1.69***	1.87***	1.13
Först gen. invandrare	3.01***	1.59	2.58***	2.22***	3.16***	2.01***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.4. Stockholm. Besökt simhall efter stadsdel och kön.

Område	Mellanstadiet		Högstadiet	
	Minst en gång senaste veckan		Minst en gång senaste fyra veckorna	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Totalt	28	26	23	20
Signifikansnivå	***	***	**	*
Rinkeby/Kista	47	39	39	29
Spånga/Tensta	40	43	24	24
Skärholmen	33	32	32	25
Farsta	18	29+	26	22
Enskede/Årsta/Vantör	20	27	24	23
Östermalm	31	23	12	10
Norrmalm	22	18	16	17
Bromma	16	11	15	11

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.5a. Stockholm, mellanstadiet. Att vilja besöka simhall samt att besöka simhall efter stadsdel och kön.

Stadsdel	Vill #		Gör #		Gör av de som vill (%)	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Simhall			***	***		
Bromma	72	77	16	11	0.22	0.14
Östermalm	84	78	31	23	0.37	0.29
Norrmalm	75	80	22	18	0.29	0.23
Enskede/Årsta/Vantör	80	87	20	27	0.25	0.31
Spånga/Tensta	81	84	40	43	0.49	0.51
Farsta	79	88	18	29	0.23	0.33
Skärholmen	83	89	33	32	0.40	0.36
Rinkeby/Kista	91	93	47	39	0.52	0.42
Totalt	79	84	25	26	0.32	0.31

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Minst en gång i veckan

Tabell B.5b. Stockholm, högstadiet. Att vilja besöka simhall samt att besöka simhall efter stadsdel och kön.

Stadsdel	Vill #		Gör ##		Gör av de som vill (%)	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Simhall			**	*		
Bromma	49	46	15	11	0.31	0.24
Östermalm	37	43	12	10	0.32	0.23
Norrmalm	50	48	16	17	0.32	0.35
Enskede/Årsta/Vantör	56	48	24	23	0.43	0.48
Spånga/Tensta	68	57	24	24	0.35	0.42
Farsta	48	59	26	22	0.54	0.37
Skärholmen	67	77	32	25	0.48	0.32
Rinkeby/Kista	76	77	39	29	0.51	0.38
Totalt	54	55	23	20	0.43	0.36

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Minst en gång i veckan. ## Minst en gång senaste fyra veckorna

Tabell B.6. Stockholm. Vill besöka simhall. Resultat från logistisk regressionsanalys – oddskvoter med signifikansnivåer efter stadium och kön.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
N=	899	901	940	986
Pseudo R ² (Nagelkirke)	7.8	6.2	13.9	12.0
Familjesituation				
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00
Växervis	1.32	1.06	1.43	0.98
Ensam mamma	1.27	0.90	1.41	3.54+
Ensam pappa	>100	>100	1.24	1.15
Mamma o annan vuxen	0.92	1.00	1.27	>100
Pappa o annan vuxen	>100	0.40	1.40+	0.79
Familjens resurser			*	
Mycket stora	0.58	0.97	1.67*	0.78
Stora	1.20	1.23	1.54*	0.86
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Små	0.64	0.91	1.47+	1.09
Mycket små	0.65	0.62	0.77	1.52
Invandraranknytning	**	*	***	
Svenskt ursprung	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag	1.39	1.22	1.17	0.91
Andra gen. invandrare	2.33*	2.41**	2.76***	1.24
Först gen. invandrare	3.73***	3.44*	4.50***	1.68*
Stadsdel			**	**
Bromma	0.76	0.75	0.68	0.71
Östermalm	1.45	0.82	0.32***	0.63
Norrmalm	0.84	0.95	0.63	0.77
Enskede/Årsta/Vantör	1.11	1.43	0.75	0.70
Spånga/Tensta	1.00	1.00	1.00	1.00
Farsta	0.97	1.51	0.51*	1.06
Rinkeby/Kista	2.11	1.78	1.11	2.21*
Spånga/Tensta	1.00	1.00	1.00	1.00
Skärholmen	0.93	1.22	0.80	2.08*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.7. Stockholm. Vill besöka simhall men har ej gjort det (#). Resultat från logistisk regressionsanalys – oddskvoter med signifikansnivåer efter stadium och kön.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
N=	713	759	507	541
Pseudo R ² (Nagelkirke)	13.8	13.8	9.1	10.2
Familjesituation				
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	1.23	0.68+	1.15	0.92
Ensam mamma	0.93	1.61	5.56	2.13
Ensam pappa	1.18	0.53	0.52	2.78
Mamma o annan vuxen	1.96	1.89	3.85	1.85
Pappa o annan vuxen	0.81	0.32	0.90	1.79
Familjens resurser		*	*	
Mycket stora	1.85	0.32**	1.67*	1.47
Stora	0.92	0.88	1.54*	0.74
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Små	0.52*	1.04	1.47+	1.09
Mycket små	0.89	1.96	0.77	1.33
Invandraranknytning	**	***	*	**
Svenskt ursprung	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag	0.82	0.65	1.17	0.60+
Andra gen. invandrare	0.55*	0.36***	2.76***	0.51*
Först gen. invandrare	0.30***	0.34***	4.50***	0.28***
Stadsdel	*	***		
Bromma	2.38*	8.33***	1.08	1.82
Östermalm	0.93	1.82	1.32	3.45*
Norrmalm	1.56	2.33*	1.09	1.25
Enskede/Årsta/Vantör	2.44**	8.53***	1.08	1.82
Spånga/Tensta	1.00	1.00	1.00	1.00
Farsta	2.44**	1.75+	0.58	1.20
Rinkeby/Kista	1.08	1.56	0.76	1.59
Spånga/Tensta	1.00	1.00	1.00	1.00
Skärholmen	1.64	1.64	0.71	2.17+

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Som krav på nyttjande gäller att man besökt simhall minst en gång under senaste veckan, på högstadiet att man gjort det minst en gång under de senaste fyra veckorna

Tabell B.8. Stockholm. Är ej med i förening eller deltar i kultur-/musikskola. Jämförelser mellan de som besökt simhall minst en gång per vecka eller mer och övriga. Samband med social bakgrund efter kontroll för undersökningsort och -år. Resultat från binär logistisk regression – pseudo R^2 och oddskvoter med signifikansnivåer efter kön och stadium.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
N=	208	302	443	522
Pseudo R^2 (Nagelkirke)	46.2	20.6	17.1	13.3
Familjesituation		*		
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	0.59	2.50**	1.65	1.19
Ensam mamma	4.50*	1.04	0.46	0.61
Ensam pappa	0.00	0.63	1.51	0.19
Mamma o annan vuxen	0.78	1.14	0.00	>100
Pappa o annan vuxen	0.00	>100	1.91+	0.52
Familjens resurser				
Mycket stora	0.00	2.54	2.96*	0.73
Stora	1.58	1.00	0.87	0.89
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Små	1.89	1.00	1.07	1.06
Mycket små	0.48	0.59	0.57	0.91
Invandraranknytning	**	**	*	**
Svenskt ursprung	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag	2.61	1.34	1.21	1.00
Andra gen. invandrare	6.87**	2.99**	2.07*	1.59
Först gen. invandrare	7.37***	4.61**	2.78**	3.56**
Stadsdel	**		*	
Bromma	0.11+	0.00	0.30*	0.55
Östermalm	3.0	0.69	0.53	0.71
Norrmalm	0.20	0.21*	0.42	1.35
Enskede/Årsta/Vantör	0.07**	0.69	1.05	1.32
Spånga/Tensta	1.00	1.00	1.00	1.00
Farsta	0.34+	0.75	0.83	1.05
Rinkeby/Kista	1.60	0.42*	2.04	1.08
Spånga/Tensta	1.00	1.00	1.00	1.00
Skärholmen	0.22*	0.44+	1.01	1.20

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.9. Besökt simhall. Resultat från logistisk regressionsanalys – oddskvoter med signifikansnivåer efter stadium och kön.

Variabel	Mellanstadiet		Högstadiet	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
N=	713	759	507	541
Pseudo R ² (Nagelkirke)	13.8	13.9	9.2	10.8
Familjesituation				
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensam mamma	0.81	1.47+	0.87	1.09
Ensam pappa	1.13	0.62	0.18	0.52
Växelvis	0.85	1.90	1.92	0.40
Mamma o annan vuxen	0.51	0.53	0.26	0.58
Pappa o annan vuxen	1.23	3.22	1.12	0.56+
Förtroende för föräldrar				
Nej			0.83	0.62
Ja	#	#	1.00	1.00
Familjens resurser		*		
Mycket stora	0.54	3.13**	1.32	0.70
Stora	1.09	1.13	1.09	1.37
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Små	1.91*	0.96	1.33	0.93
Mycket små	1.12	0.51	0.95	0.77
Invandraranknytning	**	***	*	**
Svenskt ursprung	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag	1.22	1.55	0.81	1.67+
Andra gen. invandrare	1.81**	2.77***	1.71+	2.02*
Först gen. invandrare	3.36***	2.96**	2.49**	3.72***
Stadsdel	*	**		
Bromma	0.42*	0.12***	0.93	0.53
Enskede/Årsta/Vantör	0.41**	0.54+	1.34	0.99
Farsta	0.41**	0.57+	1.71	0.80
Norrmalm	0.64	0.43*	0.91	0.76
Rinkeby/Kista	0.93	0.64	1.31	0.62
Skärholmen	0.61	0.61	1.41	0.43+
Spånga/Tensta	1.00	1.00	1.00	1.00
Östermalm	1.07	0.55	0.77	0.27*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Variabeln saknas på mellanstadiet.

Bilaga

Kommuner som genomför studier i Ung livsstil

Haninge kommun
Helsingborgs stad
Huddinge kommun
Jönköpings kommun
Kalmar kommun
Lidingö stad
Linköpings kommun
Malmö stad
Norrköpings kommun
Stockholms stad
Sävsjö kommun
Täby kommun
Vallentuna kommun
Värmdö kommun

Kommuner som genomför studier i Ung livsstil i särskolan

Haninge kommun
Huddinge kommun
Jönköpings kommun
Kalmar kommun
Stockholms stad
Tyresö kommun

Bilaga

De senaste rapporterna som publicerats inom Ung livsstil

Elofsson, S,	Vilken typ av aktiviteter inom fritidsfältet önskar ungdomar i Stockholms stad att det ska satsas på?
Claesson Nordin, Å,	God hälsa på lika villkor.
Blomdahl/Elofsson,	Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom? -En studie av den unga befolkningen i Stockholm, Haninge, Helsingborg, Jönköping och Lidingö.
Elofsson, S,	Ungdomars hälsa – har kulturskolan samma positiva effekt på hälsa som idrottsförening?
Blomdahl/Elofsson,	Idrott och motion bland ungdomar i särskolan.
Elofsson/Karlsson,	Föräldrars och andra vuxnas betydelse för alkoholkonsumtionen. -En studie av högstadie- och gymnasieelever.
Elofsson/Blomdahl,	Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan.
Elofsson, S,	Vilka nyttjar <u>inte</u> det offentligt subventionerade fritidsutbudet och hur är deras hälsa och livskvalitet?
Blomdahl/Elofsson/Åkesson,	Spontanidrott för vilka? -En studie av kön och nyttjande av planlagda utomhusytor för spontanidrott under sommarhalvåret.
Blomdahl/Elofsson,	Utomstående i fritids- och kulturutbudet i Huddinge -En studie av barn och ungdom i åldersgrupperna 10-19 år
Elofsson/Blomdahl/ Åkesson/Lengheden,	Dricker ungdomar i idrottsförening mindre alkohol än de som inte är med i en idrottsförening?
Elofsson/Blomdahl,	Kamratrelationer och kamratstöd bland ungdomar i särskolan.
Elofsson/Blomdahl/ Lengheden, Åkesson,	Ungas livsstil i låg- och högstatusområden. -En studie av högstadieungdomar.
Blomdahl/Elofsson/ Åkesson/Lengheden,	Segrar föreningslivet? -En studie av svenskt föreningsliv under 30 år bland barn och unga
Lengheden/Elofsson/Blomdahl	Ung livsstil bland ungdomar i grund- och gymnasiesärskolan. –En studie av ungdomar i Haninge, Jönköping och Stockholm i jämförelse med ungdomar som inte går i särskolan

